

เทศน์เช้า วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๔

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เราชาวพุทธนะ เราอยากเรียกร้องหาความเป็นธรรม ทุกคนอยากหาความเป็นธรรม ทุกคนรักความเป็นธรรม เวลาเรามองไปทางโลก เห็นไหม ถ้ามีการกดขี่กัน มีการเอารัดเอาเปรียบกัน เราารู้สึกว่าหงุดหงิด เราไม่อยากจะให้เป็นแบบนั้น เราอยากให้มีคุณสมบัติ ให้ทุกอย่างให้มีความเห็นอกเห็นใจต่อกัน นี่พูดถึงความเป็นธรรมนะ

แต่ถ้ามีการกดขี่ มีการแก่งแย่งกัน มีการทำร้ายกัน อันนั้นเพราะมันเป็นความกระทบกระเทือนของเขาใจ ในใจของเขาถ้าเขาคิดอย่างนั้น การแสดงออก เห็นไหม นี่การแสดงออกของเขามันก็ออกมาจากความรู้สึกนึกคิดของเขา นี่พูดถึงความเป็นธรรมข้างนอก ความเป็นธรรมข้างนอก ถ้าเราเป็นรัฐบุรุษผู้ปกครอง เขาก็ต้องพยายามปกครองให้มันมีความสงบร่มเย็น ถ้ามีความร่มเย็น นี่ปกครองโดยกฎหมาย ปกครองโดยความเป็นธรรม

ถ้าที่ไหนมีความเป็นธรรมนะ สังคมจะมีความร่มเย็นเป็นสุข แต่! แต่ชนหมู่มากมันก็มีเรื่องเป็นธรรมคา วุฒิภาวะแต่ละคนไม่เหมือนกัน เกี่ยงกันเรื่องความเป็นธรรม แต่ความเป็นธรรมของใครล่ะ? เห็นไหม เด็กๆ ก็มีวุฒิภาวะอย่างหนึ่ง พอคนที่วัยทำงานก็มีวุฒิภาวะอย่างหนึ่ง คนที่ผ่านประสบการณ์มามากก็มีวุฒิภาวะอย่างหนึ่ง ความเห็นก็แตกต่างกัน นี่ความเป็นธรรมข้างนอก

เราเรียกร้องความเป็นธรรมๆ แต่เราไม่เรียกร้องความเป็นธรรมให้เราเองใจ นี่ถ้าเราเรียกร้องความเป็นธรรมนะ คุณความรู้สึกนึกคิดของเราดี บางอย่างเรารู้ว่าสิ่งนี้ไม่ถูกต้อง แต่ทำไมมันคิดขึ้นมาล่ะ? อย่างนี้เป็นธรรมไหม? ถ้ามองตัวเองอย่างนี้เป็นธรรมไหม? เราอยู่อู่นะว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกไว้ว่า

“สุขอื่นใดเท่ากับจิตสงบไม่มี”

นี่ความสงบร่มเย็นในหัวใจ สุขอื่นใดใจ สุขทางโลกเราต้องแสวงหา เราต้องขวนขวาย เราต้องทำให้ได้ความเป็นสุข คุณความสงบสุขในบ้านเราสิ นี่เราไปทำงานมาจากไหนก็แล้วแต่ ถ้าในบ้านเราร่มเย็นเป็นสุขนะ เราอยากกลับบ้าน แต่ถ้าในบ้านเรามีแต่ความขัดแย้งนะ เราไปทำงานแล้วไม่อยากจะกลับบ้าน เสร็จงานแล้วก็อยากอยู่ที่ทำงาน ไม่อยากกลับบ้าน เพราะในบ้านเรามันไม่มีความร่มเย็นเป็นสุข

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าในหัวใจเราไม่มีความร่มเย็นเป็นสุข บ้านของเรา หัวใจของเรา ถ้าเราเรียกร้องความเป็นธรรม เราเรียกร้องความเป็นธรรมที่นี้ แล้วความเป็นธรรมที่นี้มันยังยืนนะ ความเป็นธรรมจากข้างนอกเราเรียกร้องขนาดไหน เราไปจัดการให้เขาแล้วนะ เดี่ยวเขาก็มีปัญหากันอีก ความเป็นธรรมจากข้างนอกเพราะวุฒิภาวะเรื่องของกรรมนะ เรื่องของกรรม เรื่องของความเห็นของคนมันจบไม่ได้หรอก ปัญหาสังคมไม่มีวันจบ เพียงแต่ว่ามันเป็นคราวเป็นกาลเท่านั้นแหละ

แต่ปัญหาของเรามันจบ ถ้าปัญหาของเราจบ เห็นไหม เราเรียกร้องความเป็นธรรมให้เรา ถ้าเรียกร้องความเป็นธรรมให้เรา เวลาเราทำคุณงามความดีขึ้นมาทีไรเลสมันสอดแล้ว เราเสียเปรียบเขา เราทำแล้วไม่ทันสังคม สังคมเขาไปถึงไหนแล้ว เราจะไม่ทันสังคมที่ไหน? เราก็คือเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนะ คุณคิดว่าโลกนี้เจริญๆ เราจะล่าหลังหรือ? เราจะไม่ทันโลกหรือ? นี่แล้วมันเจริญ แล้วเจริญไปไหนล่ะ? มันเจริญไปที่ไหน?

โลกนี้พร้อมอยู่เป็นนิจ มันไม่มีทางคงที่ได้หรอก นี่มีคราวขึ้นและมีคราวตกต่ำเป็นธรรมดา เรื่องนี้เป็นเรื่องธรรมดา คุณดูโลกเรา เห็นไหม ดูประเทศชาติต่างๆ เดี่ยวก็รุ่งเรือง เดี่ยวมันก็มีปัญหามันไปตลอดแหละ แต่ถ้าความเป็นธรรมในหัวใจของเราเนะเรารักษาของเรา ถ้ามันจะเป็นธรรมอย่างไรล่ะ? จะเป็นธรรมอย่างไร? ถ้าเป็นธรรมนะ เราเข้าข้างตัวเองเราก็คือเป็นธรรม

ทุกคนนะ ความดีของเรา มุมมองของเรา เราว่าสิ่งนั้นถูกต้องหมดแหละ แต่ความถูกต้องอันนั้น ถ้าความถูกต้องมันก็ต้องคงที่ของมัน ต้องดีเป็นความจริงสิ แต่เนี่ยมันไม่เป็นความจริง มันก็เป็นอนิจจัง ความคิดเราก็คือเป็นอนิจจัง ความคิดของเรา เห็นไหม ถ้าเราตั้งใจคิดอยู่ เราเข้าใจสิ่งใดที่คิดอยู่ ความคิดของเราเราก็ผูกมัดกับความคิดนั้น แต่ถ้าเมื่อไหร่มีปัญหาขึ้นมา เราแยกแยะขึ้นมา ความคิดสิ่งนี้เราเข้าใจผิด เราก็ปล่อยวางได้

เราบอกว่าสิ่งนี้เข้าใจผิด เราจะเอาความที่ถูกต้อง ถูกต้องนะ นี่ถ้ามันมีปัญญาขึ้นมา มันก็รักษาหัวใจของเราขึ้นมา เห็นไหม นี่ความเป็นธรรมของเรา เราจะรู้ของเราได้ เวลาคำว่าปัจจัยตั้ง สันติปฏิญญา เรารู้ของเรานะ นี่เราว่ามนุษย์เป็นสัตว์มหัศจรรย์ คิดอย่างหนึ่ง พูดอย่างหนึ่ง ทำอย่างหนึ่ง ความรู้สึกนึกคิดเราพูดออกไปไม่ได้ นี่มรรยาทสังคมไม่ให้เราพูดตามที่เราพอใจ ที่เรามีความรู้สึกนึกคิด เราจะพูดอย่างนั้นพูดไม่ได้มันเสียมรรยาทสังคม นี่ด้วยความฝึกฝนๆ จนคิดอย่างหนึ่ง พูดอย่างหนึ่ง ทำอย่างหนึ่ง

ทีนี้ถ้ามันเชื่อสัตย์กับเราละ? ถ้ามันเชื่อสัตย์กับเราละเราพูดออกไป แต่เราพูดออกไปในทางธรรม เห็นไหม คู่มืออย่างเช่น นางวิสาขาเป็นพระโศดาบันตั้งแต่อายุ ๗ ขวบ แต่ก็มีครอบครัวไป เวลาออกจากบ้านพ่อสอนไว้เลยนะ

“ไฟในอย่าให้ออก ไฟนอกอย่าให้เข้า”

แต่งงานออกไปใน ครอบครัวอย่าเอาไปพูดข้างนอก เรื่องข้างนอกก็ไม่เอามาพูดในบ้านของเรา มันจะสร้างแต่ปัญหาเดือดร้อนไปทั้งนั้นแหละ ไฟในอย่าให้ออก ไฟนอกอย่าให้เข้า คติธรรมของเราชาวพุทธนี่นะ ส่วนใหญ่มาจากพระไตรปิฎกทั้งนั้นแหละ

นี่ไฟในอย่าให้ออก ไฟนอกอย่าให้เข้า สิ่งนี้มันเป็นความเป็นอยู่ของครอบครัวใช่ไหม? ในครอบครัวของเรามันก็มีปัญหาไปทั้งนั้นแหละ ไฟในอย่าให้ออก ไฟนอกอย่าให้เข้า แล้วเวลาบอกว่าเรียกร้องความเป็นธรรม ขอให้เชื่อสัตย์ ต้องพูดความเป็นจริง พูดความจริง อย่างนั้นความจริงเราก็คงโพนทะนากันหมดเลยหรือ? เราต้องโพนทะนาในบ้านเราใช่ไหม?

นี่พูดถึงหยาบละเอียดใจ แต่ถ้าในหัวใจของเราละ? ในหัวใจของเรา เราพูดกับเราเองนะ เราพูดกับเราเอง เห็นไหม เราตั้งสัจจะอย่างไร? เราตั้งสัจจะ เรามีเป้าหมายอย่างไร? ถ้าเรามีเป้าหมายอย่างไรนะ เวลาพูดออกไปสิพูดไม่ได้เลยนะ พอบอกว่าเรามีเป้าหมายอยากจะทำจากทุกข์ อยากไปนิพพาน โอ้โฮ จะไปขนาดนั้นเชียวหรือ? เป็นไปไม่ได้ เป็นไปไม่ได้ ไม่มีแล้วหมดยุคหมดกาลแล้วนะ เราจะต้องไปต่อสู้กับไอ้แรงเสียดสีสังคมนั้นอีกมหาศาลเลย

เราตั้งใจจะไปนิพพาน เราไม่บอกใคร เราตั้งสัจจะของเรา เรามีเป้าหมายของเรา เราเชื่อสัตย์กับเรา ไฟในอย่าให้ออก ไฟนอกเข้ามานะมันเผาผลาญตายเลยนะ ถ้าเราตั้งใจนะ แม้แต่วงการพระ พระนี่เวลาพูดกัน จะเอาอย่างนั้นเชียวหรือ? แต่เวลาทำไปแล้วมันทำได้ ถ้ามันทำ

ได้เราตั้งเป้าหมายของเรา พอตั้งเป้าหมายว่าสูงส่งเกินไป สูงส่งเกินไปจนเราทำไม่ได้ ที่ไหนมีทุกข์ นี่ถ้าเรากำจัดทุกข์นั้น ผลของมันเงา ที่ไหนมีทุกข์?

นี่บอกสมัยพุทธกาล เห็นไหม มรรค ผล นิพพาน มีในสมัยพุทธกาล ปัจจุบันนี้ไม่มี ปัจจุบันนี้มีมนุษย์เราทุกข์อยู่ไหม? เวลาเราเกิดมาเราทุกข์ไหม? ถ้าเราเกิดมาทุกข์นะ นี่ธรรมะมันแก้ทุกข์นี้ แล้วทุกข์ควรกำหนด ทุกข์อย่างไร? นี่เราบอกว่าทุกข์ๆ เราทุกข์ ที่ว่าเราเป็นความทุกข์ คนเกิดมานะ จะมั่งมีศรีสุข ทุกข์จนเจ็ญใจนั้นเป็นอำนาจวาสนา แต่โดยสังขารทุกข์ทั้งนั้น ทุกข์ทั้งนั้น แม้แต่มั่งมีศรีสุขขนาดไหนนะ นี่มันไม่เคยอึดเต็มหรอก มันไม่เคยอึดเต็ม มันเรียกรื่องๆ นะ

เรามีพระเพื่อนองค์หนึ่ง เขาเป็นชาวฝรั่งเศสนะ พ่อแม่มีฐานะมาก เขาบอกเขาเกิดมานี่ เขาพูดกับเราที่แรกบอกว่านี่เขานี้วิเศษ ลูกชายคนเดียว ชี้สิ่งใด นี้อยากได้อะไรได้หมด ในโลกนี้ถ้าเขามีกัน มีทั้งนั้นเลย อยากรู้ๆ อยากจนถึงที่สุดอยากทำอะไรรู้ไหม? ไม่รู้ว่าอยากอะไร? แต่อยาก แต่ไม่รู้อยากอะไร? ก็อยากฆ่าตัวตาย พออยากฆ่าตัวตายนี่พ่อกับแม่เห็นเข้า พ่อกับแม่เห็นเข้า บอกอย่าทำอย่างนี้นะ ให้เงินไปเที่ยวรอบโลก ให้เงินมาแล้วไปเที่ยวรอบโลก อย่าทำตัวเองนะ เพราะมีลูกชายคนเดียว

พ่อกับแม่มาถึงนี่มาที่อินเดีย พ่อกับแม่อินเดียเขาบอกว่า ถ้าเอ็งมาเมืองไทยนะ เวลาเงินหมดนะ ให้เข้าวัด พ่อกับแม่เมืองไทยนี่เงินเขาหมดเขาเข้าวัด เข้าวัดก็ไปศึกษา ศึกษาแล้วก็บวชไป เห็นไหม พ่อบวชแล้วนี่พ่อกับแม่เยี่ยม พ่อกับแม่เยี่ยมตลอด นี่เขาพูดให้เราฟัง มาเจอกันเขาบอกว่านี่นี่เหมือนนี่วิเศษ ชี้สิ่งใดได้อย่างนั้น อยากรู้ทุกอย่าง ในโลกเขาที่มี ยาเสพติดทุกอย่างเสพหมด เพราะมันมีความอยากตลอดเวลา แต่มันไม่รู้อยากอะไร? สุดท้ายแล้วอยากฆ่าตัวตาย เห็นไหม อยากฆ่าตัวตายก็กำลังจะฆ่าตัวตาย พ่อกับแม่เห็นเข้าพ่อกับแม่ดี พ่อกับแม่ร้องบอกอย่าทำอย่างนี้ อย่าทำอย่างนี้ ให้เงินไปเที่ยวรอบโลกเลย

นี่คนที่ว่ามั่งมีศรีสุขขนาดไหน ว่ามีความสุขๆ ถ้าไม่มีธรรมะในหัวใจนี้ทุกข์ทั้งนั้นแหละ แต่ถ้ามีธรรมะในหัวใจ เห็นไหม นี่เรียกรื่องความเป็นธรรมๆ ความเป็นธรรมข้างนอกนะ ถ้าเราช่วยเหลือได้เราก็อยากช่วยเหลือ ทุกคนอยากช่วยเหลือทั้งนั้นแหละ ทุกคนอยากสร้างบารมี ทุกคนอยากเห็นความสงบร่มเย็นของสังคม แต่บางอย่างเราอธิบายให้เขาเข้าใจไม่ได้หรอก เราอธิบายให้เขาเข้าใจไม่ได้ จิตนิสัยเป็นแบบนั้น

คุณโทสจิริต มีสิ่งใดกระทบก็โกรธหมด คนโลภณะ เวลามันโลกของมัน อย่างใดมันก็จะเอาของมัน ไม่มีเหตุไม่มีผล แต่ถ้ายังคนหลงนะ มันก็จะเชื่อเขาไปง่ายๆ ตลอด สอนเถอะ จำจี้ จำจี้ ใจอย่างไรก็สอนไปเถอะ มันก็เป็นอย่างนั้นแหละ แต่ถ้าเขามีสติของเขา เขาได้พัฒนาของเขา เขานั้นแหละจะแก้ตัวเขา แต่เรานี้เราก็อพยายามเทียบเคียง เราพยายามบอกเขา นั่นเป็นการบอกเขา นี่เราพูดถึงความเป็นธรรมข้างนอก

ความเป็นธรรมข้างนอก ทุกคนอยากให้ เป็นธรรม ไม่ใช่ว่านี่พอพูดถึงศาสนานะ เขาบอกว่าศาสนานี้เห็นแก่ตัว ทุกคนอยากพ้นจากทุกข์ ทุกคนอยากพ้นจากทุกข์ ไม่ยอมช่วยเหลือสิ่งใดเลย เราช่วยเหลือนะ แต่ช่วยเหลือนะคุณเวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเมตตา นี้รู้สัตว์ชนสัตว์ แต่ช่วยเหลือแล้วเราไม่เดือดร้อนในหัวใจใจ แต่ถ้าเราช่วยเหลือแล้วจะต้องเป็นอย่างนั้น เป็นวิทยาศาสตร์นะ ต้องเป็นอย่างนั้นๆ เราพูดแล้วเขาต้องใจอย่างนั้น เรานี้แบกโลกแล้วเราทุกข์มาก

ต้องเป็นอย่างนั้น ถ้าเขามีความผิดมีความพลาดเราก็บอกเขา ถ้าเขาทำได้ เห็นไหม ถ้าเขาทำไม่ได้ก็ต้องบอกซ้ำ ถ้า ๒ หน ๓ หนนี้มันไม่ฟังกันแล้ว ถ้ามันไม่ฟังกัน โลกเป็นแบบนั้น นี่พูดถึงความเป็นธรรมข้างนอก แต่ความเป็นธรรมข้างในในหัวใจนี้สำคัญมาก ถ้าความเป็นธรรมในหัวใจของเรา เราเรียกร้องความเป็นธรรม เราจะต้องมีเหตุมีผลถึงจะได้ธรรมมา ถ้าได้ธรรมมา คุณเราตั้งสติ ถ้าเราตั้งสติ เห็นไหม เราตั้งสติเพื่อรักษาหัวใจของเรา เราตั้งสติก็เพื่อเรา เรามีสมาธิก็เพื่อเรา ถ้ามีสมาธิขึ้นมาเพราะจิตมันสงบเข้ามาแล้วนี่ เราจะมองเหตุการณ์นั้นออก

ที่เราวินิจฉัยสิ่งใดไม่ถูก เพราะว่าเราเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เราเป็นส่วนหนึ่งของปัญหา ถ้าเราเป็นส่วนหนึ่งของปัญหา เพราะเราเป็นปัญหานั้น เราอยากให้ปัญหานั้นหายไป เราก็เป็นปัญหานั้น เราวาง เห็นไหม เราทำความสงบของใจเข้ามา ถ้าใจมันสงบเข้ามา เราไม่ใช่ส่วนหนึ่งของปัญหานั้น ถ้าเราไม่ใช่ส่วนหนึ่งของปัญหานั้น ปัญหานั้นเป็นปัญหาเล็กน้อยมาก แต่ถ้าเราเป็นส่วนหนึ่งของปัญหานั้นนะทุกข์ยากไปหมด แล้วแก้ปัญหานั้นนะ แก้ผิดแก้พลาดไปตลอด นี่มันถึงไม่เป็นธรรมไป

แต่ถ้าเป็นธรรม เห็นไหม เราวางปัญหานั้นไว้ ถ้าเราทำความสงบของใจเข้ามาจะเห็นปัญหานั้น ถ้าจิตมันสงบนะ พอจิตสงบขึ้นมาแล้ว ปัญหานั้น นี่ถ้าจิตสงบแล้วถ้าเกิดปัญญาขึ้นมา

ปัญญาถ้ามันย้อนกลับมาด้วยในสติปัญญา ๔ ในกาย ในเวทนา ในจิต ในธรรม นี่ความเป็นธรรมมันจะเกิดกับเราแล้ว

ถ้าความเป็นธรรมมันจะเกิดขึ้น สักกายทิฎฐิ ความเห็นผิด เพราะเรามีความเห็นผิด เวลาทำวัตร นี่เวลาเราขอขมาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ นี่กายนะ วาจาจะ เห็นใหม่ ด้วยกาย ด้วยวาจาที่เราเห็นผิดจากธรรม เห็นผิดจากธรรม เพราะเราเห็นผิด เราเห็นผิด ความเป็นธรรมนี้ ว่าธรรมะเป็นธรรมชาติ ทุกอย่างเป็นธรรมชาติ ธรรมชาติมันก็แปรปรวนอยู่อย่างนั้น

นี่ก็เหมือนกัน สิ่งที่เราารู้สัจธรรมๆ เราเห็นผิดไปทั้งนั้นแหละ ถ้ามันเห็นถูกขึ้นมา เห็นถูกมันเห็นอย่างไร? ถ้าเห็นถูกมันเห็นอย่างไร? เห็นถูกมันเห็นว่าสิ่งใด พอมันจับต้องสิ่งใดได้ มันพิจารณาด้วยปัญญา พอพิจารณาด้วยปัญญา เห็นใหม่ ถ้าจิตมันสงบมันเห็นกายนะ เวลามันพิจารณาด้วยปัญญานะ มันคงที่อยู่ไม่ได้หรอก

สิ่งที่มันคงที่ เพราะของคงที่มันไม่มี สิ่งที่ยึดที่ไม่มี เห็นใหม่ เห็นนิมิต เห็นภาพต่างๆ มันคงที่ใหม่? เวลามันเห็นนี่มันมาจากไหน? เวลาพิจารณาแล้วมันพิจารณาไปอย่างไร? แล้วมันเป็นไตรลักษณ์ มันเป็นไตรลักษณ์ไป พอเป็นไตรลักษณ์ไป นี่บอกว่าปล่อยวางๆ มันหลุดจากมือเราไป ของที่เราจับอยู่แล้วมันหายไปจากมือนี้เราตกใจตาย

นี่ไงเราว่าต้องเป็นไตรลักษณ์ๆ จะบังคับให้มันเป็นแล้วมันเป็นใหม่? แต่ถ้ามันเป็นจริงๆ ขึ้นมาเราบังคับมันไม่ได้ พอบังคับมันไม่ได้ พอมันเห็นจริงขึ้นมามันผละเลยนะ พอผละในหัวใจนะ นี่มันไม่ใช่อย่างที่เราคิด อย่างที่เรารู้สึกนึกคิด เห็นใหม่ จิตได้สำนึกมันมีความผูกมัดของมัน แต่เวลามันไม่เป็นจริงมันปล่อยของมันๆ นี่ตักทวนมันปล่อยบ่อยครั้งเข้า ต้องขยันหมั่นเพียรๆ ถึงที่สุดนะความเป็นจริงมันเป็นความเป็นจริง

นี่เรียกร้องความเป็นธรรม ถ้าความเป็นธรรมนะเป็นธรรมต่อหน้าไม่มีใครเถียงมันได้ ไม่มีสิ่งใดที่เราจะโต้แย้งได้เลย เวลามันขาดขึ้นมาแล้วนี่อะไรไปโต้แย้ง ไม่มีสิ่งใดโต้แย้งได้เลยนะ ออกูปธรรม สิ่งที่เป็นอกูปธรรม ทำไมมันถึงเป็นอกูปธรรมล่ะ? โลกนี้ไม่มีสิ่งใดคงที่ นี่มันเป็นอนิจจังทั้งหมด แต่เป็นอกูปธรรมมันคงที่ ทำไมมันคงที่ได้ล่ะ? นี่สิ่งนี้มันคงที่ได้ เห็นใหม่ นี่ไงที่เราเรียกร้องหาความเป็นธรรมๆ ธรรมมันอยู่ที่นี่ไง

นี่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก เธอจงอย่าได้คิดในบุคคล อย่าได้คิดในสิ่งใด ให้มีธรรมเป็นที่พึ่งเถิด ไม่มีสิ่งใดเป็นที่พึ่งเลย ไม่ควรพึ่งใคร ไม่ควรพึ่งใครทั้งสิ้น ขอให้มิดธรรมเป็นที่พึ่งเถิด แล้วธรรมมันอยู่ที่ไหนล่ะ? เราจะพึ่งธรรมๆ ธรรมมันอยู่ที่ไหน? แต่เวลามันเป็นขึ้นมา เห็นไหม คุณเวลาครูบาอาจารย์ท่านบอกว่าเข้าป่าเข้าเขาไป รูดงค์ไป นี่ไปหาธรรมๆ หาที่ไหนๆ นะ?

เราเข้าไปภูเขา ภูเขามันก็เป็นป่าเขา มันมีธรรมอยู่ที่ไหนล่ะ? แต่เราเข้าป่าเข้าเขาไปเป็นชัชฎุมิ ไปฝึกเรา เห็นไหม ถ้าบอกว่าเข้าป่าเข้าเขาไป แล้วบอกว่าสิ่งนั้นเป็นธรรมๆ สัตว์ป่ามันอยู่ในป่ามาทั้งชีวิตมันไม่เห็นเป็นสิ่งที่ใดขึ้นมาเลย เพราะมันเป็นสัตว์ มันไม่มีสมอง มันไม่มีปัญญาที่จะรู้คั้นของมัน แต่เรามีสัจจะของเรา เราตั้งใจของเรา อยู่บ้าน อยู่วัด อยู่กุฏิแล้วมันก็เกียจี้คร้าน เราก็ก๊ไปของเรา ไปเผชิญกับสิ่งใหม่ๆ ตลอดเวลา

สัปปายะ สิ่งที่มันเผชิญสิ่งใหม่ๆ ตลอดเวลา มันทำให้เราตื่นตัวตลอดเวลา การตื่นตัวมันก็มีสติปัญญาของมันขึ้นมา แล้วมันได้เหตุได้ผลของมันขึ้นมา เห็นไหม เราไปเอาเป็นชัชฎุมิเพื่อฝึกใจเรา พอจิตมันสงบที่ไหน มันเป็นสมาธิที่ไหน มันเป็นปัญญาที่ไหน เราคิดถึงสถานที่นั้นนะ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้อยู่โคนต้นโพธิ์ ครูบาอาจารย์เราท่านเป็นที่ไหน? เป็นที่ไหนๆ นี่สถานที่นั้นเราเคยได้ประโยชน์มา มันจะฝึใจๆ แล้วมันไปหาก้หาธรรมในหัวใจนี้แหละ พอมันเจอขึ้นมาก็เจอในหัวใจของเรานี้แหละ

นี่จึงมีธรรมเป็นที่พึ่งเถิด เราเรียกร้องความเป็นธรรม ต้องเรียกร้องให้เราได้ด้วย เกิดมาในโลก เราเกิดมาแล้วเป็นมนุษย์ต้องมีหน้าที่การงาน ต้องมีปัจจัยเครื่องอาศัย นี่เป็นธรรมดา แม้แต่บวชพระขึ้นมา พระก็ต้องมีปัจจัย ๔ การมีปัจจัย ๔ เพื่อสิ่งใด? เพื่อดำรงชีวิตไว้ ดำรงไว้ทำไม? ดำรงชีวิตไว้รอวันตายหรือ? ดำรงชีวิตไว้เพื่อค้นหาความดีของเรา ดำรงชีวิตไว้เพื่อให้จิตใจมันได้สัมผัสธรรม ถ้ามันได้สัมผัสจริงๆ นะ มีสติเราก้รู้ว่าสติเป็นอย่างนี้ ตำราชื่อบอกว่าเป็นสติ แต่ตัวจริงมันเป็นแบบนี้ ตำราบอกว่าสมาธิเป็นแบบนี้ เวลาจิตมันสงบเข้ามาสมาธิเป็นแบบนี้

เวลาปัญญาบอก ปัญญา เห็นไหม ศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งปัญญา เวลามันเกิดภาวนามยปัญญาขึ้นมา เราจะรู้เลยว่าภาวนามยปัญญาเป็นอย่างนี้ โลกียปัญญาเป็นอย่างนี้ ปัญญาที่เราศึกษากันนี้ โลกียปัญญาเพราะมันปัญญาเกิดจากจิต ปัญญาเกิดจากภพ เวลาภาวนามยปัญญา

มันเกิดจากไหนล่ะ? มันเกิดจากจิตสัมมาสมาธิที่จิตมันสงบแล้ว พอจิตสงบแล้วมันไม่มีกิเลส
ค้นหาเข้ามาบวกกับความรู้สึกนึกคิดของเรา พอมันเกิดขึ้นมานี้มันจะเอ๊ะ เอ๊ะ เอ๊ะ

ความเอ๊ะนะ ถ้าเอ๊ะมันก็ปล่อย ทำไมเราปล่อยความรู้สึกนึกคิดเราไม่ได้? ทำไมเราปล่อย
ความรู้สึกนึกคิดไม่ได้? สิ่งที่ว่าไม่ดีๆ เราก็รู้ว่าไม่ดี เห็นไหม นี่ก็ไม่ใช่เป็นกรรมไง ไม่ดีก็ยึดไว้
ไม่ดีก็ปล่อยไม่ได้ แต่ถ้าพอมันจิตสงบแล้วมันเป็นภาวนามยปัญญาขึ้นมา มันเอ๊ะแล้วมัน
ปล่อยๆ ของมัน นี่เราเรียกร้องความเป็นธรรม เราจะต้องทำสิ่งที่มันเป็นสังขธรรม สิ่งที่เป็น
ธรรมขึ้นมา แล้วมันก็จะเป็นอย่างธรรมจริงๆ

แต่สิ่งที่เป็นโลก เป็นโลกเป็นการคาดการณ์หมาย การจินตนาการไปนี่มันไม่ใช่เป็นธรรม ไม่ใช่
เป็นธรรมเพราะว่ามันไม่ใช่เป็นมัชฌิมาปฏิปทา มันไม่ใช่ความจริง มันเอนเอียงไปทางอัตตคติ
มถนุโยค กามสุขัลลิกานุโยค อัตตคติมถนุโยคทำตนให้ลำบากเปล่า กามสุขัลลิกานุโยคคือความ
พอใจของเรา คือความสุข มันไม่ใช่เป็นมัชฌิมาปฏิปทา ถ้าเมื่อไหร่มันลงมัชฌิมาปฏิปทา นั้นมันจะ
เป็นธรรม

สิ่งที่เป็นสังขธรรม เห็นไหม มรรคสามัคคีรวมลงแล้วมันเป็นประโยชน์กับเรา เราจะได้
ธรรมจริงๆ เพราะเราเรียกหาอยู่ เราปฏิบัติอยู่ มันก็เป็นสมความปรารถนาของเรา ถ้าเราทำจริง
แล้วได้ความจริง

ฉะนั้นเราถึงต้องเข้มแข็ง งานของโลกนะ งานอาบเหงื่อต่างน้ำเราทำงานเป็นความทุกข์
เรานั่งสมาธิที่นั่งเฉยๆ แต่งานภายในหัวใจมันฟุ้งซ่านมาก เวลาเขาอาบเหงื่อต่างน้ำนะ เขาแบก
ของหนัก แต่จิตใจของเขา เขาไม่กระวนกระวายนะ เขาก็มีความสุขของเขา ใจเรานั่งเฉยๆ นั่ง
นิ่งๆ แต่เราทำงานภายใน งานเพื่อจะค้นคว้าหาใจของตัวเอง เป็นชัชฎุมิ เป็นสมถกรรมฐาน ฐาน
ที่ตั้งแห่งการงาน งานจะเกิดต่อเมื่อจิตสงบ จิตสงบแล้วใช้ปัญญาไป พอมันเกิดการกระทำ เกิด
มรรคญาณขึ้นมา แล้วเราจะเข้าใจเรื่องศาสนา เข้าใจเรื่องการทำงานไป ว่าการภาวนานี้มันทุกข์
ยากแค่ไหน? ไม่ใช่เพื่อเจอ จินตนาการกันไป

แต่ถ้าทำเป็นความจริงขึ้นมาละ นี่เวลาเขาอาบเหงื่อต่างน้ำอย่างหนึ่ง เวลาเราทำงาน
ขึ้นมาเราจะมีภาระรับผิดชอบอย่างหนึ่ง แล้วถ้าผลประโยชน์มันเกิดขึ้นมา มันจะเป็นประโยชน์
กับใจดวงนั้น เอวัง